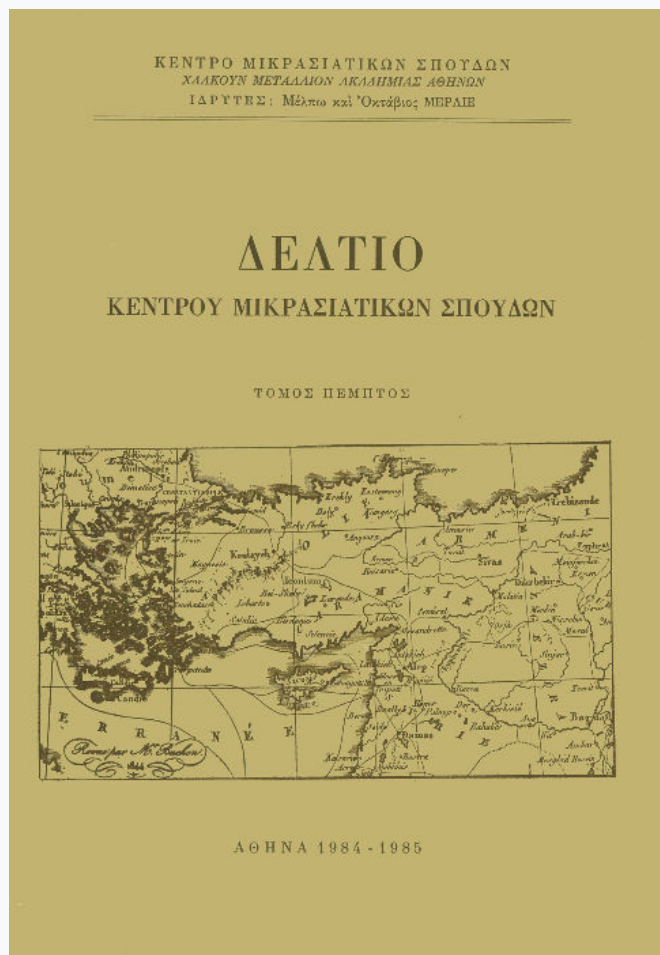

Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών

Τόμ. 5 (1984)

Μνήμη Μητροπολίτου Ικονίου Ιακώβου

Πασχάλης Μ. Κιτρομηλίδης

doi: [10.12681/deltiokms.222](https://doi.org/10.12681/deltiokms.222)

Copyright © 2015, Πασχάλης Μ. Κιτρομηλίδης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Κιτρομηλίδης Π. Μ. (1984). Μνήμη Μητροπολίτου Ικονίου Ιακώβου. *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, 5, 533–536. <https://doi.org/10.12681/deltiokms.222>

Μνήμη Μητροπολίτου Ἰκονίου Ἰακώβου, Ἀθήνα: Ἑστία Θεολόγων Χάλκης, 1984, σ. 531.

Ὁ συλλογικὸς τόμος μὲ τὸν ὁποῖο ἀποτίεται ἡ ἐπιβεβλημένη τιμὴ στὴ μνήμη τοῦ μητροπολίτη Ἰκονίου Ἰακώβου, ἀποτελεῖ σημαντικὸ πνευματικὸ γεγονός, πρῶτο διότι συνιστᾷ μνημεῖο στὴν προσφορὰ τοῦ διακεκριμένου ιεράρχη, ποὺ διακόνησε τὴν ἐκκλησία ὡς κορυφαῖο διοικητικὸ στέλεχος καὶ σχολάρχης τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης (1951-1955), καὶ δεύτερο διότι στὶς σελίδες τοῦ συγκεντρώνονται ἀξιόλογες ἐπιστημονικὲς συμβολές, ιδίως στὸ χῶρο τῆς θεολογίας ἀλλὰ καὶ τῆς ἱστορίας τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς παιδείας. Εἰδικότερα γιὰ ὅσους ἀσχολοῦνται μὲ τὴ μελέτη τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ πνευματικοῦ βίου τοῦ Μικρασιατικοῦ ἑλληνισμοῦ, ἡ ἔκδοσις αὐτὴ παρουσιάζει ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον γιὰ δύο λόγους: πρῶτο, λόγω τῆς ἄμεσης ἐνταξῆς πολλῶν ἐργασιῶν στὸ χῶρο τῶν Μικρασιατικῶν σπουδῶν καὶ δεύτερο ἐπειδὴ ἡ σύνθεσις τοῦ σώματος τῶν συγγραφέων τοῦ τόμου ἀποτυπώνει ἓνα πνευματικὸ γεγονός, ποὺ ἀξίζει νὰ συγκαταῖται τὴν προσοχή μας. Οἱ συγγραφεῖς τοῦ τόμου δὲν ἀποτελοῦν μόνον στὸ σύνολό τους σχεδὸν ἀποφοίτους τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης, ἀποδεικνύοντας ἔμπρακτα τὴ συμβολὴ τοῦ ἰδρύματος στὴν πνευματικὴ ζωὴ τῆς ἐκκλησίας, ποὺ παραμένει ἀκόμη αἰσθητή. Μεταξὺ τους συγκαταλέγονται πλεῖστοι λόγοι ιεράρχες καὶ κληρικοὶ καὶ λαϊκοὶ ἐπιστήμονες τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου, ποὺ διακονοῦν στὴν ἔδρα τῆς τῆς Μεγάλῃς Ἐκκλησίας. Τὸ στοιχεῖο αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ παραμείνει ἀσχολίαστο. Ἡ ἔκδοσις εἰς μνήμην τοῦ Ἰκονίου Ἰακώβου ἔρχεται νὰ μᾶς θυμίσει ὅτι ἡ πνευματικὴ παράδοσις τοῦ Φαναρίου εἶναι ζωντανὴ καὶ συνεχίζεται, παρ' ὅλες τὶς ἀντιξοότητες, μὲ ἀρκετὴ ἱκμάδα. Ἡ χορεία τῶν λογίων ἱεραρχῶν τῆς ἐνδημούσης συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ποὺ συνέβαλαν ἀπὸ τὸ Φανάρι μὲ συγγραφικὰ πονήματα στὴ συγκρότησις τοῦ τόμου ἀποτελοῦν τοὺς κληρονόμους καὶ συνεχιστὰς τῆς παράδοσις τῶν λογάδων τοῦ γένους. Ἀποτελοῦν στὴν πραγματικότητα τὴν πιὸ πρόσφατη πνευματικὴ γενεὰ αὐτῆς τῆς παράδοσις. Ἡ θεματολογία, τὸ περιεχόμενον καὶ τὸ γενικότερον πνεῦμα τῶν συμβολῶν ποὺ ἀπαρτίζουν τὸν τόμο ἐξ ἄλλου μαρτυροῦν ἀξιόλογη ἀνανέωσις τῆς θεολογικῆς σκέψεως στὸ κλίμα τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως. Σὲ ἀντίθεσις μὲ τὴν ἀποστέωσις τῆς ἀκαδημαϊκῆς θεολογίας καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς

σκέψης στὸν χῶρο τῆς Ἑλλαδικῆς ἐκκλησίας, οἱ θεολογικοὶ κύκλοι καὶ τὰ ἐπιστημονικὰ στελέχη ποὺ πλαισιώνουν τὸν Οἰκουμενικὸ θρόνο φαίνονται νὰ συλλαμβάνουν καὶ ν' ἀνταποκρίνονται ἀποτελεσματικὰ στὸ πνεῦμα τῶν καιρῶν. Μία διαπίστωση συνεπῶς εἶναι ἐπιβεβλημένη: ἡ ἀπίσχυανση τῶν ἀριθμῶν καὶ τὰ πολυποίκιλα προσκόμματα, ποὺ οἱ πολιτικὲς σκοπιμότητες παρεμβάλλουν στὴν ἐπιτέλεση τοῦ πνευματικοῦ ἔργου τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου στὴν ἱστορικὴ του ἔδρα, δὲν ἔχουν συντελέσει στὴν ἀναστολὴ τοῦ πνευματικοῦ βίου τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Ἄν καὶ τὸ σημεῖωμα αὐτὸ δὲν προτίθεται νὰ κρίνει τίς θεολογικοὺς περιεχομένους ἐργασίες τοῦ τόμου, ἐγχείρημα γιὰ τὸ ὁποῖο ὁ συντάκτης του εἶναι ἀναρμόδιος, δὲν μπορεῖ νὰ μὴν ἐξάρει τὸ σημαντικὸ ἱστορικὸ γεγονός τῆς ἐπιβίωσης καὶ ἀνανέωσης τῆς πνευματικῆς παράδοσης τοῦ Φαναρίου.

Ὡς πρὸς τίς ἱστορικοὺς περιεχομένους ἐργασίες τοῦ τόμου ἰδιαίτερα σημαντικὲς γιὰ τὴν προώθηση τῶν Μικρασιατικῶν σπουδῶν εἶναι οἱ συμβολὲς τοῦ καθηγητῆ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης Βασιλείου Σταυριδῆ γιὰ τὴ μητρόπολη Ἰκονίου καὶ τοῦ μητροπολίτη Πέργης Εὐαγγέλου γιὰ τίς σχέσεις τῶν μητροπόλεων Ἰκονίου καὶ Πέργης. Ἡ ἀναστήλωση τῆς ἱστορίας τῆς μητροπόλεως Ἰκονίου ἀπὸ τοὺς ἀποστολικοὺς χρόνους μέχρι τοῦ τελευταίου μητροπολίτη της Ἰακώβου (1950-1965) καὶ ἡ συναγωγὴ τῆς σχετικῆς βιβλιογραφίας ἀποτελοῦν ἀξιόλογη προσφορά τοῦ καθηγητῆ Βασιλείου Σταυριδῆ. Ἡ μελέτη συμβάλλει ἐπαγωγικὰ στὴ διερεύνηση τοῦ πολλαπλὰ σημαντικοῦ θέματος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Στὴ βιβλιογραφία θὰ ἦταν χρήσιμο νὰ προστεθεῖ καὶ τὸ ἔργο τοῦ William Martin Leake, *Journal of a tour in Asia Minor*, Λονδίνο 1824, τὸ ὁποῖο περιέχει μιὰ σημαντικὴ πρωτογενὴ μαρτυρία γιὰ τὴν κατάσταση τῆς μητροπόλεως Ἰκονίου ἀκριβῶς στὶς ἀρχὲς τοῦ ΙΘ' αἰῶνα. Ἡ μελέτη τῶν σχέσεων τῶν μητροπόλεων Πισιδίας, Ἰκονίου καὶ Πέργης, ποὺ ἐπιχειρεῖ ὁ μητροπολίτης Πέργης Εὐάγγελος, φωτίζει ὀρισμένες πλευρὲς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τῆς Κεντρικῆς καὶ Νότιας Μικρασίας κατὰ τοὺς σκοτεινοὺς αἰῶνες τῆς ὀψιμης Βυζαντινῆς ἐποχῆς καὶ τῆς πρώιμης Τουρκοκρατίας. Ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν ἐπίσης οἱ συμβολὲς τοῦ μητροπολίτη Ἐλενουπόλεως Ἀθανασίου, γιὰ τὸν ἄγνωστο ἀγιογράφο τοῦ τέλους τοῦ ΙΘ' αἰῶνα Διακο-Προκόπιο καὶ τὰ ἔργα του στοὺς ναοὺς τῆς μητροπόλεως Χαλκηδόνας, καὶ τοῦ ὑπογραμματέως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας διακόνου Ἰακώβου Σωφρονιάδη γιὰ τὴν ὀργάνωση καὶ λειτουργία τοῦ γραφείου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Καὶ οἱ δύο μελέτες ἀποκαλύπτουν ἐνδιαφέρουσες καὶ σημαντικὲς πτυχὲς τοῦ ἐσωτερικοῦ βίου τῆς ἐκκλησίας. Οἱ ἐξωτερικὲς σχέσεις τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἐπίσης συγκεντρώνουν τὸ ἐνδιαφέρον τῶν συγγραφέων τοῦ τόμου. Ὁ μητροπολίτης Φι-

λαδελφείας Βαρθολομαῖος μελετᾷ τὴ θέση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στοῦ ἑλληνικοῦ σύνταγμα καὶ στον καταστατικό χάρτη τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, διευκρινίζοντας τὴ νομικὴ καὶ νομοκανονικὴ βάση πολλῶν διεκκλησιαστικῶν ζητημάτων. Ὁ μητροπολίτης Καρθαγένης Παρθένιος μελετᾷ τὶς σχέσεις τῶν δύο πρεσβυγενῶν πατριαρχείων Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἀλεξανδρείας μέσα ἀπὸ τὸ πρίσμα τῆς δραστηριότητος τοῦ Ἰκονίου Ἰακώβου ὡς ἀρχιγραμματέα τῆς Συνόδου τὸ 1949. Ὁ πρωτοπρεσβύτερος Γεώργιος Τσέτσης τέλος μελετᾷ τὴν ἀκτινοβολία τῆς σύγχρονης Ὁρθοδοξίας ἐξετάζοντας τὴν ὀρθόδοξη παρουσία στοῦ Παγκόσμιου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν, ὅπου εἶναι αἰσθητὸς ὁ ρόλος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς συμβολὲς στὴν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας, ὁ τόμος περιέχει καὶ μία σημαντικὴ μελέτη ποὺ ἀναφέρεται στὴν ἱστορία τῆς παιδείας τοῦ γένους. Πρόκειται γιὰ τὴν ἐκδοσὴ ἀπὸ τὸν ἀρχιμανδρίτη Ναυκράτιο Τσουλκανάκη δεκαπέντε ἐπιστολῶν τοῦ Ἰακώβου Μάνα τοῦ Ἀργείου πρὸς τὸν διδάσκαλο τῆς Πάτμου Μακάριο Καλογερά ἀπὸ χειρόγραφα τῆς Μονῆς Ἰωάννου Θεολόγου τῆς Πάτμου καὶ τῆς Μονῆς Παναγίας Ὀλυμπιώτισσης τῆς Ἑλασσόνας. Οἱ ἐπιστολὲς τοῦ Ἰακώβου Μάνα προσθέτουν μιὰ σημαντικὴ διάσταση στὶς γνώσεις μας γιὰ τὴν ἀκτινοβολία τῆς σχολῆς τῆς Πάτμου στον πνευματικὸ κόσμον τῆς ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς κατὰ τὶς πρῶτες δεκαετίες τοῦ δέκατου ὀγδοοῦ αἰῶνα. Ἐπιπλέον συνιστοῦν ἐνδιαφέρουσα μαρτυρία γιὰ τὸν ψυχολογικὸν κόσμον καὶ τὶς ἀξίες τῶν λογίων τῆς ἐποχῆς καθὼς καὶ γιὰ τὶς φροντίδες τῆς καθημερινῆς τους ζωῆς. Τέλος περιέχουν ἀναφορὰς καὶ πληροφορίες γιὰ σημαντικὰ ζητήματα τοῦ πνευματικοῦ βίου τῆς ἐποχῆς, ὅπως τὸ ἐπεισόδιον τοῦ Μεθοδίου Ἀνθρακίτη (ἐπιστολὴ ἀρ. 6, 1 Δεκεμβρίου 1723).

Ὁ μελετητὴς τῆς ἐκδόσεως θὰ εἶχε πολλὰ νὰ ἐπισημάνει γιὰ τὴ χρησιμότητα ὅσων ἐργασιῶν ἀναφέρθηκαν ἐδῶ ἀλλὰ καὶ τῶν ὑπολοίπων, ποὺ συναπαρτίζουν τὸν τόμον, γιὰ τὴν κατανόηση τῆς ἱστορικῆς πορείας καὶ τοῦ σύγχρονου πνευματικοῦ βίου τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Ἀντὶ ἄλλου καταληκτηρίου σχολίου ὁμως περιορίζομαι νὰ μνημονεύσω μιὰ ἀκόμη ἀξιοπρόσεκτη ἐπιστημονικὴ διάσταση τῆς ἐκδόσεως, τὸ εὐρετήριο τοῦ θεολογικοῦ περιοδικοῦ *Νέος Ποιμὴν*, ποὺ ἐκδόθηκε ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο στὰ χρόνια 1919-1923. Τὸ πόνημα ὀφείλεται στον ἐμπειροφιλόλογον Ἀδαμάντιον Ἀνεστίδην, ποὺ ἀπὸ χρόνια διακονεῖ θετικὰ τὴν ἐπιστήμην μὲ τὴ σύνταξιν αὐτοῦ τοῦ εἵδους ἐργαλείων τῆς ἐρευνας. Ὁ μόνος του, δεῖγμα τοῦ ὁποίου παρουσιάζεται ἐδῶ, κάνει προσιτὸ στοὺς ἐρευνητὲς τὸν πλοῦτον τῶν πληροφοριῶν ποὺ ἀποθησαυρίζονται στὶς περιοδικὰς ἐκδόσεις, ποὺ κατὰ καιροὺς ἔχει ἀποδελτιώσει.

Οἱ σύντομες νύξεις καὶ ἀναφορὰς ποὺ προηγήθηκαν ἐλπίζω νὰ ἀφήνουν

νά διαφανεί ὁ πλοῦτος τῶν περιεχομένων καὶ ἡ πολλαπλὴ ἐπιστημονικὴ σημασία τῆς ἔκδοσης. Ἡ Ἑστία Θεολόγων Χάλκης τιμώντας τὴ μνήμη τοῦ διαπρεποῦς ἱεράρχη καὶ σχολάρχῃ, ἔχει προσφέρει στὴ νεοελληνικὴ ἐπιστῆμη ἓνα ἐπιβλητικὸ ποσοτικὰ καὶ ποιοτικὰ βοήθημα προαγωγῆς τῶν γνώσεων καὶ τῶν ἐρευνῶν μας.

ΠΑΣΧΑΛΗΣ Μ. ΚΙΤΡΟΜΗΛΙΔΗΣ